

El plànol parcel·lari de Sant Boi de Llobregat de 1861 i els usos del sòl agrícola.

Un estudi aproximatiu

Jaume Sans
Antonio de Haro
Universitat de Barcelona

En el present treball hem intentat fer una reconstrucció cartogràfica i estadística dels usos del sòl agrícola de Sant Boi de Llobregat a partir de l'anàlisi del plànol parcel·lari que va aixecar el matemàtic Llorenç Presas i Puig, així com de l'amillament de 1861. L'anàlisi d'aquest plànol té un gran interès geogràfic tant per a l'història de la cartografia catalana vuitcentista, com per al coneixement del paisatge agrari d'aquest municipi del Baix Llobregat.

Els diferents intents que es varen endegar durant el segle XIX per tal d'aixecar un cadastre general d'Espanya varen fracassar; tanmateix això no vol dir que no hi hagués una rica i interessant cartografia parcel·laria. Així, tot i que la Llei d'Hisenda Pública aprovada el 1845 pel conservador Alejandro Mon no establia l'obligatorietat que els amillaments anessin acompanyats de plànols parcel·laris d'àmbit municipal, el cert és que des de finals de la dècada de 1840 fins a mitjans de la de 1860 una gran quantitat d'ajuntaments de la província de Barcelona varen aixecar plànols parcel·laris dels seus termes municipals. Aquest seria el cas de municipis com el de Barcelona, Sant Martí de Provençals, Sant Sadurní d'Anoia o Vic, per citar-ne alguns.

La informació geogràfica que ens aporta el plànol de Sant Boi de Llobregat és d'una gran importància, ja que ens permet de reconstruir el paisatge agrari

que hi havia en aquest sector del delta del Llobregat abans de la construcció del Canal de la Dreta (en ple funcionament el 1874) i de l'explotació de les aigües subterrànies a partir del 1890. Aquests fets van provocar un canvi radical en el paisatge agrícola i juntament amb l'aparició de les primeres indústries, com ara la Colònia Güell al terme veí de Santa Coloma de Cervelló, el van transformar fins arribar tal i com el coneixem avui dia, que és un paisatge molt urbanitzat, atravesat per tot tipus d'infraestructures viàries.

Però això no era pas així el 1861, com es pot comprovar a partir de les dades obtingudes en l'amillarament. El Sant Boi d'aleshores era una vila rural, de 2.793 habitants el 1860, un any abans de realitzar-se l'amillarament estudiat, res a veure amb els prop de vuitanta mil habitants actuals.

L'amillarament i el plànol parcel·lari

L'amillarament

Els amillaraments són uns documents de caràcter cadastral sorgits durant la primera meitat del segle XIX a l'Estat espanyol. La funció que tenien era la de distribuir la càrrega fiscal entre tots els propietaris de finques rústiques, cases i animals d'un municipi a partir de la declaració jurada i escrita de la grandària de les seves finques i de la seva producció. Cal dir que tot propietari, i així ho hem pogut comprovar en el cas de Sant Boi de Llobregat, encara que només ho fos d'animals, havia de sortir reflectit en l'amillarament, a part de sortir-hi totes les finques de la població, tan les rústiques com les urbanes.

Tot i que no hi havia obligació de presentar cap documentació cartogràfica, en el cas de Sant Boi de Llobregat, com en el cas de molts altres municipis catalans de l'època, acompanyant el llibre de l'amillaraments, hi tenim el plànol parcel·lari on surten reflectides totes les finques. Aquests plànols eren aixecats per agrimensors, arquitectes o mestres d'obra. En el cas de Sant Boi de Llobregat l'execució del plànol és atribuïble a la figura d'en Llorenç Presas i Puig.

Llorenç Presas i Puig (1811-1875) era fill de la població; els seus pares eren pagesos santboians¹ i ell va realitzar treballs d'agrimensura en diversos termes municipals, entre ells el de Sant Boi.² Malgrat el seu paper d'agrimensor, Presas ha passat a la història de la ciència catalana per la seva tasca dins el camp de les matemàtiques, concretament el de la matemàtica aplicada i va arribar a ser catedràtic de Mecànica Racional a la Universitat de Barcelona. En Llorenç Presas i Puig va ser un home, per sobre de tot, polifacètic, ja que a part de les seves tasques acadèmiques com a matemàtic, va fer incursions en diversos camps científics: com hem assenyalat anteriorment, realitzà tasques d'agri-

1. C. PUIG PLA, *et al.*, *Ciència i tècnica als Països Catalans. Una aproximació biogràfica*, Barcelona, Fundació Catalana per a la Recerca, 1995, vol I.

2. C. PUIG PLA, *et al.*, *Ciència i tècnica als Països Catalans. Una aproximació biogràfica*, Barcelona, Fundació Catalana per a la Recerca, 1995, vol I.

mentor, però també va fer d'assessor tècnic de projectes municipals, va estudiar la teràpia de malalties humanes (còlera), de malures agrícoles (oïdi), va fer estudis en el camp de la química, de l'enginyeria hidràulica o fins hi tot va fer incursions en el camp de la formulació de teories físiques, la cristal·lografia o la meteorologia.

Tornant al llibre de l'amillament, aquest incorpora al final unes conclusions, cosa habitual en aquest tipus de documents, conclusions que fan referència al resultat de l'amillament present, realitzat durant el 1861 i acabat i signat el 1862. De les conclusions es desprèn el seu acord amb els resultats obtinguts i l'impost cadastral a pagar a l'Hisenda central, però això sí, l'Ajuntament es guardà el dret de fer alguna excepció. L'anterior amillament de Sant Boi com el de la major part de municipis de la província de Barcelona va ser realitzat l'any 1854.

Així doncs, fruit d'aquest amillament portat a terme per l'Ajuntament de Sant Boi al llarg de 1861, nosaltres hem pogut conèixer alguns aspectes del paisatge de l'època, com ara els conreus i la seva distribució o la procedència dels seus propietaris.

El plànol parcel·lari traçat per Llorenç Presas

Es tracta d'un plànol cadastral molt característic de la cartografia parcel·laria europea de l'època. Així doncs, els números de les parcel·les representades en el mapa són recollits a l'amillament. Es tracta d'un document manuscrit, que presenta unes dimensions força considerables, ja que té una llargada de 168 centímetres per una amplada de 110 centímetres. Està elaborat sobre tela i té una escala aproximada de 1/5000. És monocrom i la cartela està pintada en groc i vermell; a contrallum es pot apreciar un antic acoloriment en blau del canal. El plànol, tal i com es pot veure en la figura 1, porta el títol següent: *Plano Geométrico del término jurisdiccional de la Villa de San Baudilio del Llobregat*.

També ens ve indicat el nord i tenim dues escales gràfiques, l'una en metres i l'altra en pams catalans. En l'actualitat el plànol es troba dipositat a l'Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat.

També senyala la direcció de les aigües del Llobregat mitjançant fletxes. Al voltant dels límits municipals se'ns indica el nom dels termes veïns col·lindants amb el de Sant Boi. Tal i com ja s'ha indicat anteriorment, no presenta la utilització de colors en l'aixecament planimètric, però sí en el títol, el qual apareix adornat amb dues flors, una al principi del títol i una altra al final, i en el Canal de la Dreta, on sembla que havia estat acolorit.

El terme municipal de Sant Boi està organitzat en el plànol en vint-i-tres partides. Els topònims de cadascuna d'aquestes partides estan indicats en el plànol mitjançant lletres; i també els trobem assenyalats al costat de cada número de finca en el llibre de l'amillament. En el plànol trobem cadascuna de les partides representades per una lletra. Així doncs, tenim lletres des de la A fins a la X, amb l'excepció de la W.

La delimitació de les partides no segueixen cap ordre. És a dir, el topònim de la partida ve a assenyalar una zona del terme municipal, la qual ha estat denominada tradicionalment amb aquell topònim, però que mai ha estat delimitada per ningú, ni el seu principi, ni el seu final.

Això és en general així, a excepció de la partida anomenada *Casa Sans*, designada al plànol amb la lletra *P*. Aquesta partida correspondria a una sola finca d'un únic propietari, la qual va passar al cap de pocs anys a mans del marquès de Marianao. En general, trobem que les parcel·les que integren les diferents partides tenen una grandària força homogènia, a excepció de tres sectors diferenciats del municipi. El primer correspondria a la partida anomenada *Feixars*, que es correspon amb la lletra *E* en el plànol. En aquesta partida hi trobem una fortíssima compartimentació parcel·lària, les raons de la qual ens són desconegudes.

Un altre sector del municipi amb una grandària de parcel·les diferent al conjunt, és el sector sud, el qual comprèn diverses partides. En aquest cas, es tracta d'una situació contrària a l'anterior. Aquí, principalment, en les partides anomenades *Marina* amb la lletra *A* al plànol, *carretera de València*, amb la lletra *B*, i *Cabasses*, amb la lletra *H*, trobem finques de dimensions molt més grans que les del conjunt del municipi. Això pot respondre al fet que és en aquest sector on la colonització del delta va ser més tardana i difícil, a causa de la presència de zones humides com ara l'estany del Remolar, el qual limitava amb la partida de *la Marina*. Aquestes zones humides eren focus del paludisme que freqüentment afectava el delta del Llobregat, mermant la població. La terra d'aquesta zona no era gaire bona per al conreu a causa de la falta d'aigua per al rec, ja que el canal de la Dreta del Llobregat no va estar en ple funcionament fins el 1885. Hi abundaven els jonquerars, canyars, i d'altres plantes silvestres, tractant-se d'una terra la colonització de la qual només va ser possible a partir de l'arribada de l'aigua procedent del canal el 1874 en primer lloc, i després dels pous artesianes el 1898. Finalment, a la resta de les partides hi trobem finques també de grans dimensions i d'altres de més petites.

Pel que fa referència a la numeració de finques obtinguda a partir de l'amillament i després contrastada sobre el plànol, hem trobat força irregularitats. Per exemple, tenim una sèrie de números de parcel·les que senzillament no ens apareixen enlloc, ni a l'amillament, ni en el plànol.

Un altre fet que cal esmentar és que a l'hora de relacionar els propietaris amb els números de parcel·les hem trobat que una mateixa parcel·la pot tenir més d'un amo. La causa que això fos així rau en el fet que molt sovint es tractava de gent d'una mateixa família, com, per exemple, que els dos propietaris fossin germans.

Per acabar amb el tema de les partides, hem de dir que els topònims apareixen escrits en una ortografia evidentment prefabriana i molt castellanitzats. Molts d'ells han donat nom a barris o a zones industrials actuals, els quals han ocupat les antigues zones de conreu. Aquest és el cas de les Salines, el Montclar, Camps Blancs o els Vinyets. En canvi, d'altres noms de lloc representats en el mapa han anat desapareixent, i només en tenim constància en documents històrics.

Una anàlisi detallada del plànol permet veure la trama força definida del caseriu. Així, es poden observar els carrers del nucli urbà d'aleshores, així com alguns camins rurals, els quals, engolits pel creixement urbà d'aquests cent trenta-set anys, han esdevingut importants vies urbanes de l'actual ciutat de Sant Boi de Llobregat. Aquest és el cas de l'antic camí de Viladecans, o del camí en direcció a Sant Climent de Llobregat. En aquest sentit, cal dir que l'actual xarxa de camins i rieres surt completament representada en el plànol traçat per Llorenç Presas.

També hi trobem representat el traçat del futur canal de la Dreta del Llobregat, projectat el 1855 i que aleshores estava en construcció. Un altre fet que es desprèn de l'anàlisi del plànol és l'absència de línies de ferrocarril, sobretot de la MZA (*Compañía de Ferrocarriles Madrid-Zaragoza-Alicante*), la qual seria construïda el cap d'uns anys (durant la dècada de 1890), atravesant el municipi santboià transversalment de nord-est a sud-oest.

Finalment, un altre aspecte geogràfic molt important d'aquest plànol és que per primera vegada hi són representats cartogràficament els límits municipals de Sant Boi de Llobregat. En general, el plànol representa els límits municipals actuals, a excepció del llevant del municipi, limítrof amb els veïns termes del Prat de Llobregat i Cornellà de Llobregat pel sud, i amb Santa Coloma de Cervelló pel nord. És en aquests dos llocs on es trenca la compactivitat del terme santboià i on trobem entrants i sortints del terme, i fins i tot una *illa* enclavada en ple terme del Prat, que no existeixen en l'actualitat.

Els propietaris

Una de les informacions que trobem assenyalades al costat del nom del propietari és el del municipi de residència d'aquest. Així en el primer apartat de l'amillament, surten agrupats tots els propietaris no santboians. El grup de propietaris més nombrós és el de santboians amb poc més del cinquanta per cent de les parcel·les. El segon grup correspon a parcel·les en mans de propietaris dels quals no se'ns indica la seva població de residència i que són a prop del vint per cent.

El tercer grup és el de propietaris barcelonins, la presència dels quals ha estat tradicional al Pla del Llobregat. Normalment es tracta d'importants prohoms de Barcelona, els quals invertien en terres dels municipis veïns a la capital catalana. D'altra banda, molts d'aquests propietaris barcelonins van tenir una casa d'estiueig a Sant Boi de Llobregat, com és el cas de la família Samà, conegut a Sant Boi com el marquès de Marianao, que era un dels catalans més rics de l'època. El percentatge de propietaris barcelonins se situa al voltant del quinze per cent.

Entre altres propietaris importants, trobem en Josep Maria Despujol i Ferrer de Sant Jordi, comte de Fonollar, noble resident a Barcelona. Uns altres propietaris eren procedents del món de la indústria o les finances, com ara Ramon Estruch i Ferrer, Antoni de Larrad o Ignasi Puig Bòria. També cal no oblidar

les importants propietats en mans d'estaments religiosos. Tot i el procés d'amortitzacions, a Sant Boi de Llobregat les monges Jerònimes, estament religiós barceloní, eren el 1860 un dels grans propietaris de terres del municipi santboià.

Tot seguit, trobem molts propietaris de municipis veïns, entre els quals destaquem per ordre d'importància, Sant Climent de Llobregat, el Prat de Llobregat, Viladecans i Santa Coloma de Cervelló. Això creiem que respon a raons de veïnatge, i en el cas de Sant Climent de Llobregat, ha estat tradicional per part dels pagesos d'aquella població de buscar terres per a treballar al Pla del Llobregat, ja que el seu terme, molt muntanyós, no disposava de molt sòl agrícola i el que hi havia és dedicava al conreu de cirerers.

Un altre aspecte que es desprèn de la informació de l'amillament i que nosaltres no hem tractat en el present treball, ha estat el de l'estructura o dimensions de les parcel·les rústiques. La unitat de mesura utilitzada és la mujada, que equival a 2.025 canes quadrades o 4.896,5 metres quadrats.

Aproximació als usos del sòl agrari

El mapa d'usos del sòl de 1861. Generalitats

La tasca principal del present estudi ha estat elaborar un mapa d'usos del sòl a partir de la informació obtinguda de l'amillament de 1861. Els resultats obtinguts, després d'una tasca calmosa per elaborar les dades per tal de confeccionar els mapes, són aproximatius per dos fets diferents. El primer, en creure com a verídiques les dades que surten expressades en l'amillament, ja que com sabem, cada producte agrícola tenia un valor i depenent d'aquest valor, es pagava una determinada càrrega impositiva. Cal, doncs, creure que eren aquells els productes sembrants, encara que en algun cas el propietari falsegés al seu favor les dades consignades, per tal de pagar menys. L'altre aspecte, que fa que el mapa sigui una aproximació als cultius de l'època, és el valor en percentatge que nosaltres hem elaborat. Aquest percentatge l'hem elaborat a partir de les vegades que ens apareixia un determinat cultiu, sumant totes aquestes vegades, l'hem relacionat amb el total de cultius d'aquella partida, i n'hem tret el tant per cent. Per exemple, si tenim un total de seixanta cultius en una determinada partida, i vint eren per exemple cereals, mitjançant una regla de tres obtindrem el percentatge corresponent, en aquest cas un trenta-tres per cent.

A partir d'aquesta informació, hem elaborat una sèrie de gràfics on surten representats els usos del sòl al llarg del terme tal com es pot veure en la figura 2.

Pel que fa als usos del sòl, en tenim un màxim de nou usos diferents: cereals, vinyes, erms, fruiters, parres o emparrats, fruiters de muntanya, brossals, garrofers i oliveres. Així doncs, com a màxim un gràfic pot aparèixer dividit en

nou talls diferents, però aquesta possibilitat no ens la trobem en cap partida. La màxima diversitat d'usos del sòl i cultius la trobem en la partida de *Riera o Llorç* corresponent a la lletra *O* del plànol amb vuit usos diferents. La mínima diversitat agrícola la trobem en la partida de la *Marina*, corresponent a la lletra *A*, i en la partida de *Marrades*, corresponent a la lletra *I*, amb només tres usos diferents.

La distribució dels cultius

Per a poder veure el pes dels diferents cultius a escala municipal, hem elaborat un gràfic de la suma de tots els valors dels cultius, que es donen en totes les partides. Això ens permet veure els cultius base de l'agricultura del moment, cultius centrats especialment en els cereals i les vinyes. Podem veure que es tracta de dos cultius propis de la conca mediterrània, integrants de l'anomenada triologia mediterrània formada pel blat, la vinya i l'olivera. Aquesta última és present a Sant Boi, però de manera molt marginal.

Entrant en l'anàlisi del gràfic, es pot copsar el domini dels cereals, amb un 41,08 per cent. Aquests tenien un gran pes en una societat preindustrial, com ho era aleshores la santboiana, on tant com a aliment per a l'home, o per als animals com a farratge, constituïa un producte de primera necessitat. Era present en tot el terme i generalment era el cultiu més conreat en totes les partides.

Tot seguit, el cultiu que el segueix en percentatge és el de la vinya, amb un 20,63 per cent. La vinya va conèixer una màxima expansió durant la segona meitat del segle XIX, fins l'arribada de la fil·loxera. De vinya n'hi havia en gairebé qualsevol terreny que tingués un mínim de possibilitats per a produir vi, estant força estesa per tot el terme, sobretot en la partides situades a la muntanya. Curiosament, aquests dos primers cultius que eren majoritaris en el Sant Boi de 1861, actualment han desaparegut, i la presència de la vinya no encaixa en la idea que té avui en dia la major part dels veïns de Sant Boi sobre el seu paisatge agrícola.

Seguint amb l'anàlisi del gràfic, veiem que el tercer aprofitament agrícola en importància correspon als erms. La causa d'això rau en que moltes terres del delta no eren prou bones per al conreu, sobretot abans de l'arribada de l'aigua del canal de la Dreta del Llobregat i a l'explotació dels pous artesianes.

Pel que fa al quart cultiu, aquest correspon als fruiters. Aquests es trobaven en les partides situades a la vall baixa o al delta del Llobregat. Com a conseqüència d'aquesta tradició frutícola, Sant Boi va aconseguir una bona reputació pel que fa referència a la producció de pomes durant la primera meitat del segle XX. Actualment, el conreu dels fruiters s'ha reduït dràsticament, a causa de la pèrdua de la superfície agrícola i de l'expansió experimentada per l'horticultura.

El cinquè cultiu més comú al Sant Boi de la segona meitat del s. XIX era el de les parres o emparrats. Aquest cultiu és força curiós, ja que era per a la producció del vi, un vi de poc grau, conegut amb el nom de vi grec. Les parres s'enfilaven al voltant d'arbres propis del delta, com ara àlbers blancs i salzes. Era en el delta on n'hi havia de cultivades.

Tot seguit, el sisè cultiu més estès eren els fruiters de muntanya amb un 3,67% del total. Fruiters com ara els cirerers són molt abundants en les vessants muntanyoses del Baix Llobregat, especialment al veí municipi de Sant Climent de Llobregat. Puntualment hem trobat en l'amillament anotacions que especifiquen el tipus de cultiu de muntanya, sempre fent referència als cirerers. En la majoria d'ocasions s'indicava mitjançant el terme de fruiters de muntanya, sense especificar res més. Com és d'esperar, aquest tipus de cultiu el trobem gairebé exclusivament en partides situades a la muntanya i no al delta, a excepció de la partida d'*ortells* corresponent a la lletra F del plànol, situada ja a peu de muntanya però en el sòl pla, corresponent al delta del Llobregat.

El setè percentatge que trobem és el de brossals, que ocupava un 1,77% de la superfície rústica. Com que l'amillament estableix una diferenciació entre els erms i els brossals, això ens indica que aquestes terres deurien tenir una producció o un ús diferent les unes de les altres. Per tant, és molt probable que els brossals fossin terres normalment improductives, ocupades per vegetació espontània, com ara matollars, ginestars o fins i tot per petites formacions d'arbres. Això les diferenciaria dels erms, els quals són més susceptibles de ser terres conreades al llarg de l'any i que en el moment de fer l'amillament no estiguessin en explotació.

Finalment, tenim dos conreus molt marginals dins de la producció agrària de l'època. Són els garrofers, amb un 1,33% i les oliveres amb un 0,40% de la superfície rústica dedicada al seu conreu. Aquests conreus han desaparegut avui en dia, només es poden trobar exemplars procedents de rebrots en les zones on havien estat conreats, a la muntanya santboiana, i que actualment ocupen boscos de pins i matollars. Dels garrofers s'aprofitaven les garrofes per tal d'alimentar el bestiar i tal com es pot veure, a partir de les dades d'aquests dos conreus, la seva producció tenia un caràcter marcadament local, d'autoconsum per als santboians (oli i olives) i pel bestiar (garrofes).

Tot seguit, creiem interessant de comparar aquestes dades del municipi de Sant Boi de Llobregat amb els percentatges dels conreus existents al Baix Llobregat durant el mateix període.

Segons dades recollides per l'historiador Francesc Valls Junyent,³ i centrant-nos en els conreus, la vinya era el principal conreu al Baix Llobregat, amb un 54,50 per cent de les terres cultivades, seguida en segon terme pels conreus herbacis (cal entendre que fa referència als cereals), amb un 26,52 per cent. En tercer lloc, hi trobaríem el conreu de les oliveres, amb un 10,67 per cent, i tot

3. FRANCESC VALLS JUNYENT, *La dinàmica del canvi agrari a la Catalunya interior. L'Anoia, 1720-1860*, Barcelona, Biblioteca Abat Oliba. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.

seguit el regadiu amb un 6,57 per cent. A continuació trobem la resta de conreus, els quals només representen el 0,32 per cent del total. Els erms ocupen el 43,50 per cent de les terres.

La diferència de l'ús del sòl entre el terme santboià i la seva comarca, es fa palesa en veure quin és el principal ús del sòl. A Sant Boi de Llobregat, els cereals eren el principal cultiu (41,08 per cent), però en el conjunt de la comarca, els erms hi són predominants (43,50 per cent). Si deixem de banda els erms i ens centrem en els cultius, descobrirem que el principal conreu de la comarca era la vinya (54,50 per cent), i no els cereals com a Sant Boi de Llobregat. Aquets ocupen el segon lloc a nivell comarcal. En definitiva, l'aspecte més interessant d'aquesta comparació, és el diferent grau d'aprofitament de les terres. A Sant Boi de Llobregat més de tres quartes parts de les terres del municipi eren cultivades, cosa que en el conjunt de la comarca del Baix Llobregat, les terres cultivades eren poc més de la meitat.

Distribució dels cultius per partides

Com hem indicat en el punt anterior, els cultius es distribueixen per les partides, depenent del tipus de sòl i les característiques topogràfiques del terreny. Així doncs, tenint en compte aquests dos factors, el terme de Sant Boi de Llobregat el podem dividir en dues unitats geogràfiques ben diferenciades:

- el delta i la vall baixa del Llobregat.
- la muntanya santboiana.

Prenent com a bona aquesta divisió geogràfica, hem agrupat les partides, per tal de generalitzar i veure les diferències entre conreus en una i altra zona. Els casos de partides que surten fora de les característiques del conjunt al qual pertanyen, els hem destacat i s'ha intentat trobar un raonament lògic a aquest fet.

Les partides en el delta i la vall baixa del Llobregat

Aquestes partides són les que trobem situades en sòls de la plana al·luvial del delta. Es tracta de sòls desenvolupats sobre els materials detríctics calcaris aportats pel riu Llobregat. Les partides que corresponen a aquestes característiques són les següents: de nord a sud, la *M, L, K, J, F, G, I, E, D, H, C, B* i *A*. Tenim doncs que més de la meitat del sòl santboià pertany a aquesta morfologia de sòl profund amb molt poc pendent i d'origen al·luvial.

Aquestes característiques físiques són determinants en l'aprofitament agrícola del sòl, fet que ha permès entendre la diferent distribució de conreus en el terme santboià. Si avancem i entrem a analitzar els conreus d'aquesta zona, veiem clarament com els cereals tenien un pes molt significatiu. De fet, en totes les partides del sector es tracta del conreu majoritari. Tot seguit trobem una forta presència dels fruiters, encara que tenim partides on no n'hi ha (aquest és el cas de la partida *A* i *J*). Un altre aspecte que caracteritza i diferencia aquest sector és el poc pes en general dels erms, a excepció de la partida *A*, ja explicat anteriorment. Seguint amb les característiques pròpies de la zona, un conreu molt característic i propi d'aquella època és el cultiu de la parra. Aquest només té lloc en aquesta zona.

La zona del delta i la vall baixa es trobava dominada per un paisatge essencialment cerealístic, i entre aquest conreu dominant hi trobaríem també clapes d'altres conreus, com ara les parres, les quals s'enfilaven a arbres propis d'una zona amb força aigua en el subsòl (oms, àlbers, etc.). Finalment, el conreu dels fruiters ens caracteritzaria el seu paisatge agrari. Cal afegir la presència de masies i la xarxa de camins rurals, els quals segueixen una morfologia força ordenada, a excepció de la partida E, la dels Feixars, on tenim la presència de microparcel·les.

Les partides situades a la muntanya santboiana

Les partides es troben sobre sòls desenvolupats sobre els esquistos dels darrers contraforts massís muntanyós del Garraf-Ordal i sobre llims i argiles dipositades al seu peu. Les partides, que corresponen a aquest sector són les que segueixen: també de nord a sud, la *N, O, P, R, X, Q, V, U, S i T*.

En aquest cas, els pendents, de moderats a forts, i un sòl poc profund on hi domina el procés erosiu, ens marcaran el tipus de conreu que hi trobarem. De fet, els conreus no presenten tanta homogeneïtat pel que fa als percentatges en cada partida, com era en general en el cas anterior. Aquí trobem que els que tenen un pes dominant són els erms. Això respondria a les zones no cultivades, ocupades per vegetació natural, pròpia de la zona o bé introduïda per l'home: tindríem pins, matollars de ginesta, fonollars, brolles, etc. Aquestes zones eren moltes d'elles erms a causa dels forts pendents (aquest seria el cas de la partida *R i S*, anomenades el *Bori* i els *Abeurals* respectivament, corresponents al sector de la muntanya de Sant Ramon, de 300 metres d'alçada).

Si s'observen els conreus d'aquesta zona, es pot apreciar el paper destacat que hi tenia la vinya. Hi ha diverses partides on és el conreu dominant i fins i tot li dóna el nom a una d'elles, la *V*, que s'anomenen els *Vinyets*. Finalment, l'altre conreu propi d'aquest sector és el de fruiters de muntanya, principalment cirerers. Aquests dos últims conreus no es donen, en general, al sector del delta i a la plana al·luvial.

En aquest cas tindríem en paisatge agrari dominat per conreus més propis del secà, on si el poguéssim observar veuríem plantacions de vinyes, intercal·lades amb zones conreades de cereals i erms, aquests últims situats en les zones topogràficament més innaccessibles per als pagesos, i amb camps d'arbres fruiters de muntanya, com els cirerers. I atravesant tot aquest paisatge hi trobaríem la xarxa viària, força més sinuosa i irregular, amb algunes rieres baixant cap al delta, i un poblament escàs de cases, amb excepcions com la de la casa Sans a la partida *P* d'homònim nom, o el casalot de Can Carreras, a la partida del Llor (lletra *O*).

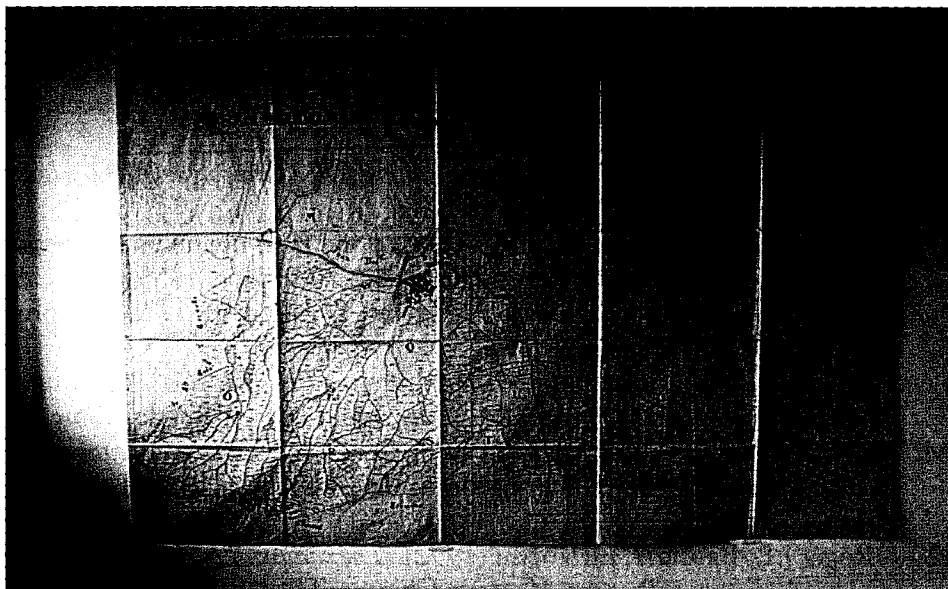
Fonts inèdites

DIVERSOS AUTORS. (1861). *Llibre d'Amillarament i plànol complementari de Sant Boi*, Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat.

Bibliografia

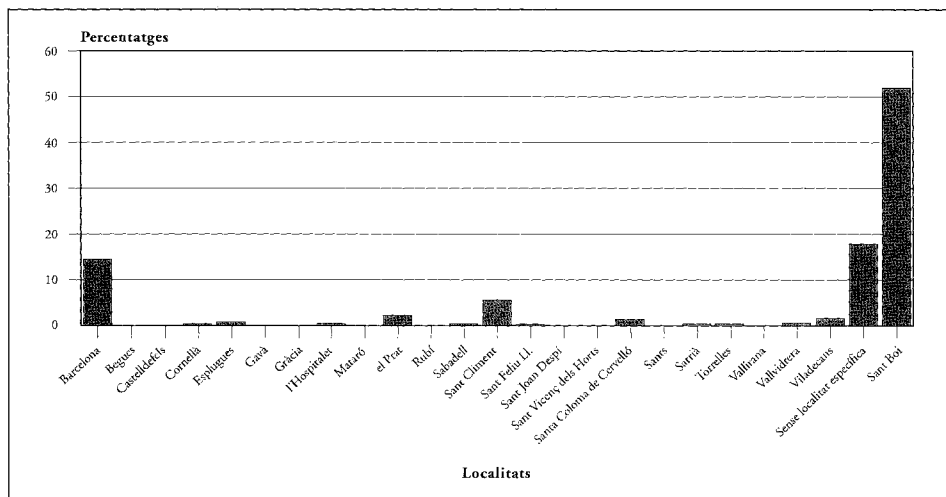
- CALVO, A. [ed.] (1995). *El Pas de la Societat agrària a industrial al Baix Llobregat. Agricultura intensiva i industrialització*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CODINA I VILA, Jaume. (1995). «El Baix Llobregat, 1750-1850, un segle transcendent». A: CALVO, A. [ed.]. p. 109-148.
- DIVERSOS AUTORS (1995.). *Atlas comarcal del Baix Llobregat*. Vol XI. Barcelona: ICC i Consell Comarcal del Baix Llobregat.
- DIVERSOS AUTORS (1982). *Gran geografia comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Vol. 8. Barcelona: GEC.
- HARLEY, J. Brian (1979). «The Ordnance Survey and land-use mapping: parish books of reference and the County Series 1:2.500 Maps, 1855-1918». A: *Historical Geography Research Series*. Exeter: Department of Geography. University of Exeter, núm. 2, 59 p.
- LLEDÓ, M.; GARCIA, J; SERRET, C. *Història de Sant Boi de Llobregat*. Patronat Municipal de Cultura i Joventut de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat.
- MURO, J.I.; NADAL, F; URTEAGA, L. (1996). *Geografia, estadística y catastro en España, 1856-1870*. Barcelona: Ediciones del Serbal. (Col·lecció La Estrella Polar).
- KAIN, Roger J.P; BAIGENT, Elizabeth: (1992). *The cadastral Map in the Service of State. A History of Property Mapping*. Chicago: The University of Chicago Press, 423 p.
- PUIG PLA, C. [et al.] (1995). «Llorenç Preses i Puig». A: *Ciència i tècnica als Països Catalans. Una aproximació biogràfica*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca. Vol I.
- TRIBÓ I TRAVERIA, Gemma (1993). «Els emparrats del Baix Llobregat i la producció de vi grec». A: *Vins i vinyes; Mil anys d'història*. Vol. I. Barcelona: Publicacions de l'UB.
- (1995). «Burguesia barcelonina i gran propietat al Baix Llobregat (1850-1930)». A: CALVO, Angel [ed.]. pp. 93-130.

Figura 1
«Plano Geométrico del término jurisdiccional de la Villa de San Baudilio del Llobregat», (1861).
Atribuït a Llorenç Preses i Puig

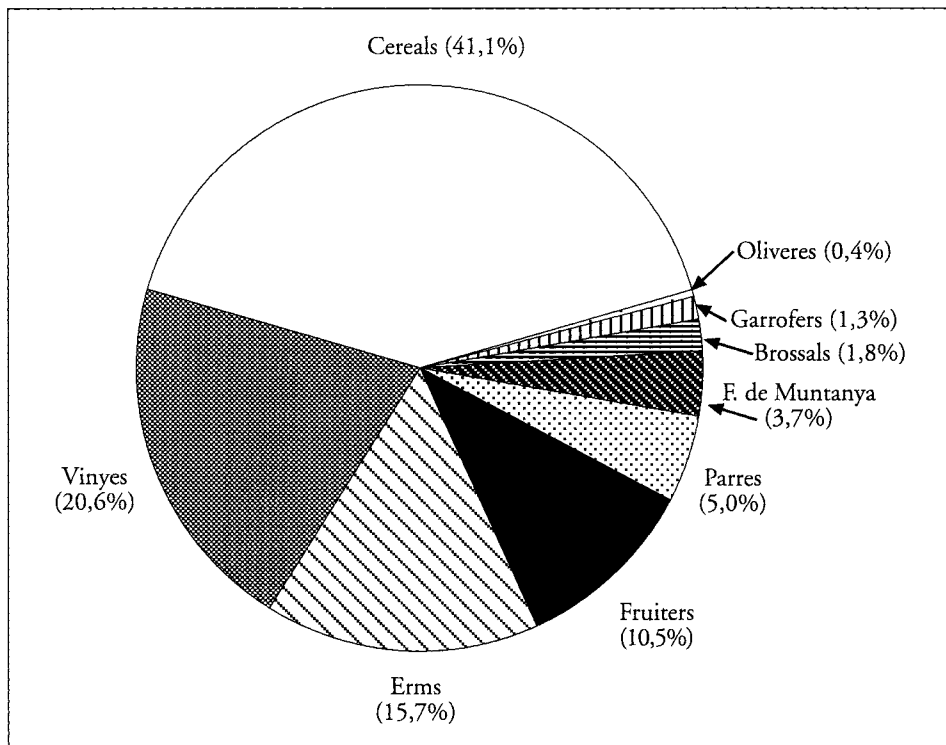
Font: Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat.

Figura 2
Localitats de procedència dels propietaris de les parcel·les
Sant Boi de Llobregat (1861)

Font: Llibre d'Amillanaments de l'Ajuntament de Sant Boi (1861).

Figura 3
Percentatge aproximat dels tipus de cultius.
Sant Boi de Llobregat, 1861.

Font: Llibre d'Amillanaments de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat. Ariu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat.

Figura 4
Reconstrucció de la partida X, denominada Castell, corresponent
al nucli urbà de Sant Boi de Llobregat, 1861.
Realitzada pels autors a partir del «Plano Geométrico (...)»
atribuït a Llorenç Presas i Puis. Dibuix d'Antonio de Haro.

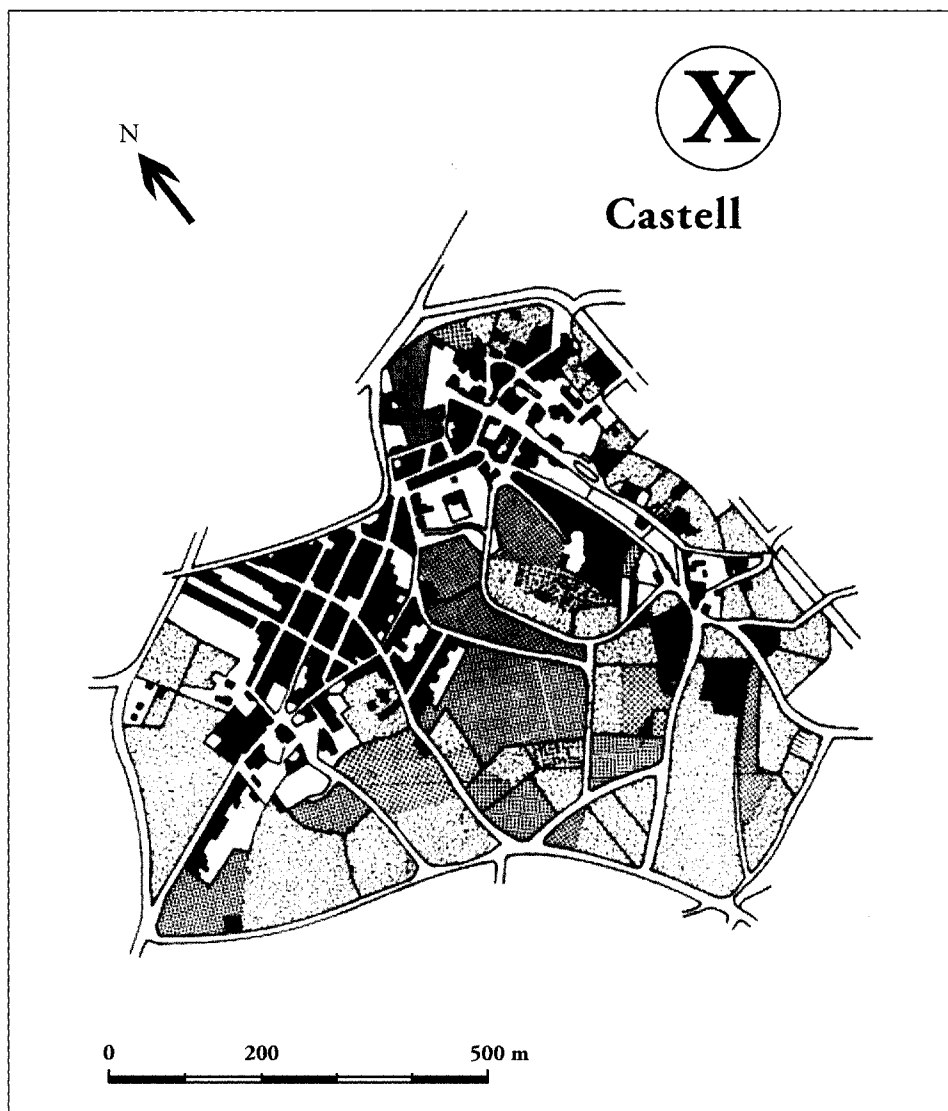

Figura 5
Reconstrucció de la partida E, denominada Feixars, corresponent a una part del parcel·lari de rústica de Sant Boi de Llobregat (1861).
Realitzada pels autors a partir del «Plano Geométrico (...)» atribuït a Llorenç Presas i Puis. Dibuix d'Antonio de Haro.

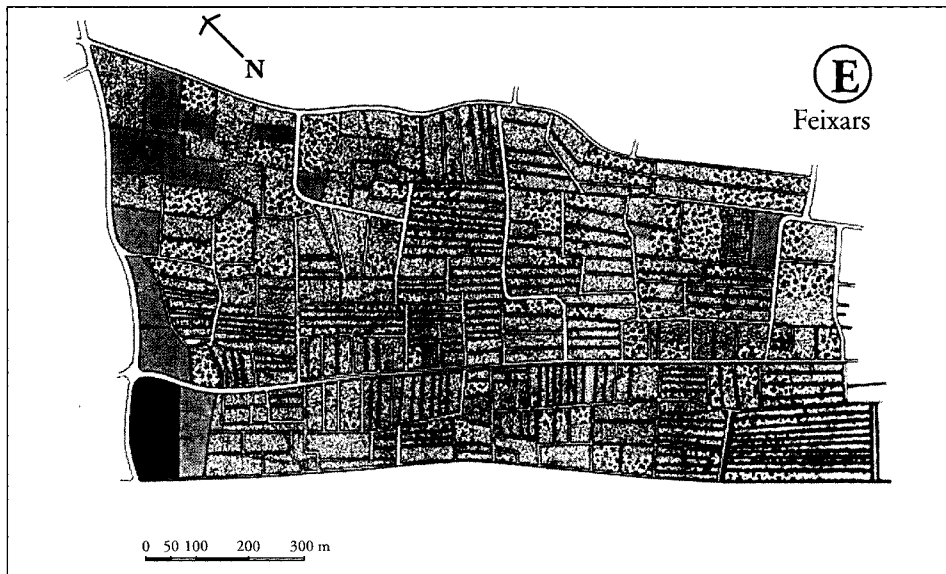
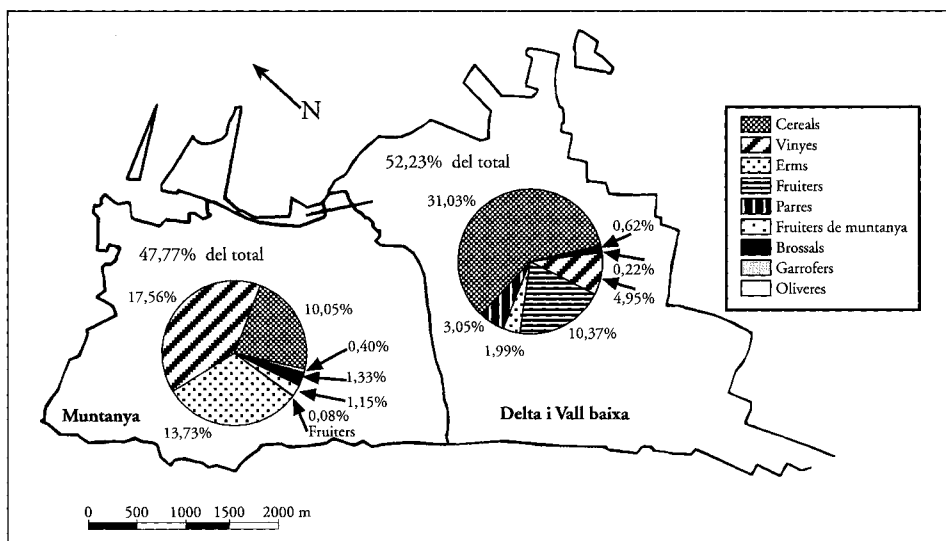

Figura 6
Mapa de la distrució de les partides en paisatges agraris de Sant Boi de Llobregat, 1861

Font: Antonio de Haro i Jaume Sans, 1998.